

—
Верховний
Суд

ОГЛЯД
судової практики
об'єднаної палати
Касаційного кримінального
суду у складі Верховного Суду

Рішення, внесені до ЄДРСР
за період з 01.01.2018 по 01.04.2019

Право на подання апеляційної скарги від сторони обвинувачення має прокурор, який брав участь у судовому провадженні, а також прокурори вищого рівня незалежно від їх участі в судовому провадженні.

Право на усунення недоліків апеляційної скарги прокурора має особа, яка подала апеляційну скаргу, а також службові особи органів прокуратури вищого рівня, якщо апеляційну скаргу внесено ними, керівниками, першими заступниками чи заступниками керівників або прокурорами прокуратур нижчого рівня.

20 червня 2018 року об'єднана палата Касаційного кримінального суду Верховного Суду розглянула в судовому засіданні кримінальне провадження за касаційною скаргою прокурора на ухвалу Апеляційного суду Закарпатської області від 31 серпня 2017 року у справі № 303/3779/16-к.

За результатами розгляду об'єднана палата винесла постанову, в якій зазначила таке.

У статті 393 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК) закріплено право прокурора на апеляційне оскарження судових рішень. При цьому згідно з ч. 4 ст. 36 зазначеного Кодексу право на подання апеляційної скарги чи касаційної скарги, заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими або виключними обставинами мають також незалежно від їх участі в судовому провадженні прокурори вищого рівня: Генеральний прокурор, його перший заступник та заступники, керівник регіональної прокуратури, його перший заступник та заступники.

Тобто, виходячи з аналізу вказаних норм, право на подання апеляційної скарги від сторони обвинувачення має прокурор, який брав участь у судовому провадженні, а також визначені процесуальним законом прокурори вищого рівня.

Згідно зі статтями 396, 399 КПК усунення недоліків апеляційної скарги, які пов'язані з її змістом, здійснюється шляхом внесення змін чи доповнень до апеляційної скарги, або шляхом подання нової апеляційної скарги.

За загальним правилом, визначеним у ст. 403 КПК, право змінити та/або доповнити апеляційну скаргу має особа, яка її подала. Проте з метою недопущення випадків переривання здійснення прокуратурою функції підтримання публічного обвинувачення в суді, зокрема, у разі неможливості виконання з об'єктивних причин своїх повноважень конкретно визначеним у кримінальному провадженні прокурором, вказане правило має винятки. Так, згідно з ч. 4 ст. 36 КПК Генеральний прокурор, керівник регіональної прокуратури, їх перші заступники та заступники мають право доповнити, змінити або відмовитися від апеляційної скарги, внесеної ними, керівниками, першими заступниками чи заступниками керівників або прокурорами прокуратур нижчого рівня.

Висновок щодо застосування норми права. За змістом ст. 393, ч. 4 ст. 36 КПК правом на подання апеляційної скарги зі сторони обвинувачення наділений прокурор, який брав участь у судовому провадженні, а також незалежно від їх участі в судовому провадженні прокурори вищого рівня: Генеральний прокурор, його перший заступник та заступники, керівник регіональної прокуратури, його перший заступник та заступники. При цьому за приписами статей 399, 403, ч. 4 ст. 36 КПК право на усунення недоліків

апеляційної скарги прокурора має особа, яка подала апеляційну скаргу, а також службові особи органів прокуратури вищого рівня – Генеральний прокурор, керівник регіональної прокуратури, їх перші заступники та заступники, якщо апеляційну скаргу внесено ними, керівниками, першими заступниками чи заступниками керівників або прокурорами прокуратур нижчого рівня.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 20 червня 2018 року у справі № 303/3779/16-к (провадження № 51-674кмо17) можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/74927302>.

Якщо після постановлення вироку буде встановлено, що засуджений винен ще в кількох злочинах, одні з яких вчинено до, а інші – після постановлення першого вироку, покарання за останнім за часом вироком призначається із застосуванням як ст. 70, так і ст. 71 Кримінального кодексу України (далі – КК).

Якщо вчинення нового злочину в період іспитового строку стає фактичною підставою для визнання (скасування) призначеного за попереднім вироком покарання у виді позбавлення волі, від відбування якого було звільнено особу, таким, що належить відбувати реально, його самостійне виконання при застосуванні ч. 4 ст. 70 КК не допускається за наявності підстав для подальшого призначення остаточного покарання за правилами ч. 1 ст. 71 вказаного Кодексу.

25 червня 2018 року об'єднана палата Касаційного кримінального суду Верховного Суду розглянула в судовому засіданні кримінальне провадження за обвинуваченням у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 185, ч. 3 ст. 185 КК, за касаційною скаргою прокурора на ухвалу Апеляційного суду Одеської області від 15 листопада 2016 року у справі № 511/37/16-к.

За результатами розгляду об'єднана палата винесла постанову, в якій зазначила таке.

Виходячи з приписів кримінального закону правила призначення покарання, передбачені ч. 4 ст. 70 КК, застосовуються в разі, якщо після постановлення вироку у справі буде встановлено, що особа винна ще й в іншому злочині, вчиненому нею до постановлення попереднього вироку. У такому випадку суд може призначити покарання за другим вироком як шляхом поглинення покарання за першим вироком, так і шляхом приєднання його повністю або частково, однак таким чином, щоб обраний захід примусу не перевищував максимального покарання, встановленого статтею (частиною статті), за якою особу засуджено, і водночас не був меншим строку покарання, визначеного за перший злочин. При цьому суд зобов'язаний до остаточного, призначеного за сукупністю злочинів, покарання зарахувати покарання, відбуте повністю або частково за попереднім вироком, за правилами, передбаченими в ст. 72 цього Кодексу.

Призначення покарання за сукупністю вироків застосовується у випадках, коли засуджений після постановлення вироку, але до повного відбуття покарання вчинив новий злочин. У цьому разі суд відповідно до ч. 1 ст. 71 КК до покарання, призначеного за новим вироком, повністю або частково приєднує невідбуту частину покарання за

попереднім вироком. При складанні покарань у порядку ч. 1 ст. 71 КК остаточне покарання має бути більшим від покарання, призначеного за новий злочин, а також від невідбутої частини покарання за попереднім вироком. Ці приписи закону є імперативними і підлягають обов'язковому виконанню.

Отже, у такому разі призначення покарання проходить наступні стадії:

1) призначення покарання за злочин, вчинений до постановлення попереднього вироку; якщо вчинено декілька таких злочинів, які не охоплюються однією статтею чи частиною статті КК, то покарання призначається за кожен злочин окремо;

2) визначення покарання за сукупністю вказаних злочинів (частини 1–3 ст. 70 КК);

3) призначення покарання за сукупністю злочинів, встановлених новим та попереднім вироками, і зарахування у строк покарання повністю або частково відбутого покарання за попереднім вироком (ч. 4 ст. 70, ст. 72 КК);

4) призначення покарання за злочин, вчинений після постановлення попереднього вироку; якщо вчинено декілька таких злочинів, які не охоплюються однією статтею чи частиною статті КК, то покарання призначається за кожен злочин окремо;

5) визначення та призначення покарання за сукупністю вказаних злочинів (частини 1–3 ст. 70 КК);

6) призначення остаточного покарання за сукупністю вироків (ч. 1 ст. 71 КК).

Виходячи із законодавчих приписів, у разі, якщо порушується хоча б один із принципів кримінального права, то руйнуються окремі елементи відповідної структури, і як наслідок – рішення суду містить помилку.

Висновок щодо застосування норми права. Якщо після постановлення вироку у справі буде встановлено, що засуджений винен ще в кількох злочинах, одні з яких вчинено до, а інші – після постановлення першого вироку, покарання за останнім за часом вироком призначається із застосуванням як ст. 70, так і ст. 71 КК: спочатку за правилами ч. 1 ст. 70 КК за сукупністю злочинів, вчинених до постановлення першого вироку, після цього за правилами ч. 4 ст. 70 КК, потім за сукупністю злочинів, вчинених після постановлення першого вироку, і остаточно – за сукупністю вироків відповідно до ч. 1 ст. 71 цього Кодексу. У кримінально-правовій ситуації, коли вчинення нового злочину в період іспитового строку стає фактичною підставою для визнання (скасування) призначеного за попереднім вироком покарання у виді позбавлення волі, від відбування якого звільнялась особа, таким, що належить відбувати реально, його самостійне виконання при застосуванні ч. 4 ст. 70 КК не допускається за наявності підстав для подальшого призначення остаточного покарання за правилами ч. 1 ст. 71 вказаного Кодексу.

Детальніше з текстом ухвали Верховного Суду від 25 червня 2018 року у справі № 511/37/16-к (провадження № 51-830км18) можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/75042896>.

Огороджена територія може охоплюватися поняттям «сховище», виходячи з характеру огорожі, наявності інших пристосувань, засобів, які об'єктивно перешкоджають вільному доступу сторонніх осіб; та дозволяють ідентифікувати вказану територію як таку, що має призначення постійного або тимчасового зберігання матеріальних цінностей.

19 листопада 2018 року об'єднана палата Касаційного кримінального суду Верховного Суду розглянула в судовому засіданні кримінальне провадження за обвинуваченням у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 3 ст. 185 КК, за касаційними скаргами прокурора та захисника на ухвалу Апеляційного суду Дніпропетровської області від 29 грудня 2016 року у справі № 205/5830/16-к.

За результатами розгляду об'єднана палата винесла постанову, в якій зазначила таке.

У кримінальному провадженні на розгляд об'єднаної палати винесено питання щодо наявності кваліфікуючої ознаки крадіжки – «проникнення у сховище» у випадках проникнення осіб на огорожену територію.

Вирішуючи це питання, слід брати до уваги, що чинний КК не містить законодавчої дефініції поняття «сховище», однак воно розтлумачено в усталеній судовій практиці та в доктрині кримінального права.

Так, у п. 22 постанови Пленуму Верховного Суду України від 6 листопада 2009 року № 10 «Про судову практику у справах про злочини проти власності» сховище запропоновано розуміти як «певне місце чи територію, відведені для постійного чи тимчасового зберігання матеріальних цінностей, які мають засоби охорони від доступу до них сторонніх осіб (огорожа, наявність охоронця, сигналізація тощо), а також залізничні цистерни, контейнери, рефрижератори, подібні сховища тощо».

Схоже визначення міститься в постанові Верховного Суду України від 31 січня 2013 року у справі № 5-33кс12: «під поняттям «сховище» слід розуміти певні місця чи ділянки території, відведені для постійного чи тимчасового зберігання матеріальних цінностей, які обладнані огорожею чи технічними засобами або забезпечені іншою охороною: пересувні автолавки, рефрижератори, контейнери, сейфи та інші сховища».

Відповідно до усталених у доктрині кримінального права підходів сховище – це завжди певне місце або територія, які використовуються для постійного чи тимчасового зберігання матеріальних цінностей та мають будь-які засоби охорони від доступу сторонніх осіб (наприклад, огорожа, наявність охоронця, сигналізація), що унеможливають (суттєво ускладнюють) вільне та безперешкодне потрапляння на них сторонніх осіб.

З огляду на це, належним чином огорожена територія домоволодіння, яка використовується для постійного чи тимчасового зберігання майна, як правило, може бути визнана сховищем.

Проте не можна вважати сховищем подвір'я, огорожа якого не перешкоджає проникненню туди сторонніх осіб; внаслідок незавершеності (окремі частини подвір'я не

мають суцільного паркана), наявності пошкоджень (проломів), конструктивних особливостей (невелика висота, складається лише зі стовпів та жердин чи дроту, не містить воріт чи хвірток). Також не може бути сховищем таке подвір'я, яке є загальнодоступним, зокрема, коли на ньому є об'єкти громадського користування (наприклад, колодязь, туалет) чи через нього проходять спільні комунікації (зокрема, стежка), або влаштовані пристосування, які полегшують доступ на подвір'я тощо.

Відсутність же загальної доступності подвір'я, а тим більше наявність на ньому пристосувань, засобів, які перешкоджають доступу сторонніх осіб (собак, освітлення, засувів чи гачків, а тим більше, замків на воротах та хвіртках), огорожі, яка за своїми розмірами, матеріалами, конструкцією призначена обмежити чи утруднити доступ сторонніх осіб, навпаки, вказує на те, що таке подвір'я в кримінально-правовому розумінні набуває статусу сховища. Про те, що подвір'я виконує роль сховища, вказує його фактичне використання для зберігання майна.

Таким чином, оскільки в ч. 3 ст. 185 КК (як і ч. 3 ст. 186, ч. 3 ст. 187 цього Кодексу) визначено як кваліфікуючу ознаку проникнення саме у «сховище», а не на «огорожену територію», «подвір'я» тощо, то в кожному конкретному кримінальному провадженні, де обвинувачення за цими статтями включає кваліфікуючу ознаку «проникнення у сховище», належить установити об'єктивні обставини, які дозволяють ідентифікувати відповідне місце чи територію як «сховище». Ці обставини, з огляду на положення статей 91–94 КПК, підлягають обов'язковому доказуванню, а зібрані та надані суду докази – відповідній оцінці.

Висновок щодо застосування норм права. Огороджена територія, у тому числі приватного домоволодіння, може охоплюватися за своїми ознаками до поняттям «сховище», виходячи з характеру огорожі (розміру, конструкції, цілісності тощо), наявності інших пристосувань, засобів (охорони, сигналізації, собак, освітлення, засувів, гачків, замків на воротах і хвіртках тощо), які об'єктивно перешкоджають вільному доступу сторонніх осіб, а також інших ознак, які дозволяють ідентифікувати цю територію як таку, що має призначення постійного або тимчасового зберігання матеріальних цінностей (тобто є сховищем).

При цьому в кожному конкретному кримінальному провадженні, де обвинувачення за ч. 3 ст. 185 КК (ч. 3 ст. 186, ч. 3 ст. 187 КК) включає кваліфікуючу ознаку «проникнення у сховище», належить встановити об'єктивні обставини, які дозволяють ідентифікувати відповідне місце чи територію як «сховище». Ці обставини, з огляду на положення ст. 91–94 КПК, підлягають обов'язковому доказуванню, а зібрані та надані суду докази – відповідній оцінці.

У справі було висловлено окрему думку.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 19 листопада 2018 року у справі № 205/5830/16-к (провадження № 51-2436кмо18) можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/78297730>, а з текстом окремої думки – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/78326143>.

Положення п. 5 ч. 1 ст. 284 КПК про закриття кримінального провадження щодо померлого поширюється і на засуджених осіб.

16 січня 2019 року об'єднана палата Касаційного кримінального суду Верховного Суду розглянула в судовому засіданні кримінальне провадження за обвинуваченням у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 185 КК, за касаційною скаргою засудженого на вирок Шевченківського районного суду м. Києва від 25 липня 2017 року та ухвалу Апеляційного суду м. Києва від 30 листопада 2017 року у справі № 761/33482/16-к.

За результатами розгляду об'єднана палата постановила ухвалу, в якій зазначила таке.

Відповідно до п. 5 ч. 1 ст. 284 КПК кримінальне провадження закривається в разі, якщо помер підозрюваний, обвинувачений, крім випадків, якщо провадження є необхідним для реабілітації померлого.

Хоча ст. 43 КПК указує, що засудженим (виправданим) є обвинувачений, обвинувальний (виправдувальний) вирок суду щодо якого набрав законної сили, таке формулювання є лише способом визначення цих понять через вказівку на момент переходу правового статусу особи з обвинуваченого на засудженого чи виправданого. Разом із тим, системний аналіз норм КПК дозволяє зробити висновок, що в кримінальному процесуальному законодавстві ці правові статуси не є тотожними та чітко розрізняються.

Незважаючи на певну схожість обсягу процесуальних прав і обов'язків обвинуваченого та засудженого названі правові статуси є різними як за обсягом, так і за змістом. Ключова різниця між ними обумовлена саме фактом набрання чинності обвинувальним чи виправдувальним вироком. Якщо до цього моменту стосовно особи діє принцип презумпції невинуватості (ч. 1 ст. 17 КПК), а сторона обвинувачення має доводити в суді її винуватість, то з набранням вироком законної сили відповідна особа офіційно визнається або винуватою у вчиненні злочину, або невинуватою.

Закриття кримінального провадження у зв'язку зі смертю особи, щодо якої здійснюється це провадження, крім випадків, коли воно є необхідним для реабілітації померлого, по суті означає припинення процесуальної діяльності щодо встановлення винуватості особи у вчиненні певного злочину та відмову держави від притягнення її до кримінальної відповідальності й призначення їй покарання. Припинення кримінального переслідування особи, яка померла, дозволяє уникнути надмірного витрачання ресурсів держави, адже продовження такого переслідування виключно заради формального визнання померлого винуватим у вчиненні злочину, як правило, не має жодного практичного сенсу. Тому на стадіях досудового розслідування, а також провадження в судах першої та апеляційної інстанцій, коли винуватість чи невинуватість особи ще не встановлено судовим рішенням, яке набрало законної сили, закриття кримінального провадження, у тому числі поєднане із скасуванням обвинувального вироку чи ухвали суду першої інстанції на стадії апеляційного перегляду, є цілком розумною вимогою законодавства.

Отже, метою касаційного провадження є не встановлення фактичних обставин справи, у тому числі винуватості чи невинуватості особи, а лише перевірка судом касаційної інстанції дотримання судами нижчих інстанцій вимог матеріального і процесуального законодавства, а також відповідності призначеного покарання тяжкості кримінального правопорушення та особі засудженого (див. статті 433, 438 КПК). У зв'язку з цим на стадії касаційного провадження, коли фактичні обставини провадження вже були оцінені й перевірені судами першої та апеляційної інстанцій і винуватість особи у вчиненні злочину офіційно встановлено обвинувальним вироком, який набрав законної сили, немає жодної розумної потреби в безумовному («автоматичному») скасуванні такого вироку виключно з формальної підстави – смерті засудженого.

З урахуванням викладеного Верховний Суд вважає, що відсутність у п. 5 ч. 1 ст. 284 КПК згадки про смерть засудженого та виправданого як підстави для закриття кримінального провадження є не прогалиною в законодавстві, а свідомим наміром законодавця. Таким чином, законодавець формулював цю норму з урахуванням того, що вона буде застосовуватися не тільки під час досудового розслідування, але й під час судового провадження, але тим не менше не поширив її дії на випадок смерті засудженого чи виправданого.

Тому в разі смерті засудженого відсутні підстави для автоматичного скасування обвинувального вироку чи ухвали суду та закриття касаційного провадження в суді касаційної інстанції з посиланням на ст. 440 КПК, оскільки вона відсилає до ст. 284 КПК, яка, у свою чергу, не містить такої вимоги.

На відміну від інших процесуальних кодексів, чинний КПК не містить окремої статті, яка би визначала перелік підстав для закриття касаційного провадження. Верховний Суд закриває касаційне провадження у тих випадках, коли воно було відкрито за відсутності передбачених законом підстав, або коли ці підстави відпали внаслідок відмови особи від поданої нею касаційної скарги.

Смерть засудженого у більшості випадків робить касаційне провадження безпредметним, оскільки застосування до особи, яка померла, кримінально-правових наслідків діяння є неможливим.

Висновок щодо застосування норм права. У разі смерті засудженого відкрите за його скаргою касаційне провадження підлягає закриттю, крім випадків, якщо воно, з урахуванням меж перегляду судом касаційної інстанції, визначених ст. 433 КПК, є необхідним для реабілітації померлого.

У справі було висловлено окрему думку.

Детальніше з текстом ухвали Верховного Суду від 16 січня 2019 року у справі № 761/33482/16-к (провадження № 51-4744кмо18) можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/79314140>, а з текстом окремої думки за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/79382568>.

Під час вирішення у межах кримінального провадження цивільного позову, стягнення судового збору з обвинуваченого (засудженого), який несе цивільну відповідальність, не допускається.

23 січня 2019 року об'єднана палата Касаційного кримінального суду Верховного Суду розглянула в судовому засіданні кримінальне провадження за обвинуваченням у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ст. 128 КК, за касаційною скаргою засудженого на вирок Петриківського районного суду Дніпропетровської області від 17 липня 2017 року й ухвалу Апеляційного суду Дніпропетровської області від 21 вересня 2017 року у справі № 187/291/17.

За результатами розгляду об'єднана палата прийняла постанову, в якій зазначила таке.

За змістом ч. 1 ст. 129 КПК суд, ухвалюючи обвинувальний вирок, залежно від доведеної підстав і розміру позову задовольняє цивільний позов повністю або частково чи відмовляє в ньому.

Частиною 5 ст. 128 КПК передбачено, що цивільний позов у кримінальному провадженні розглядається судом за правилами, встановленими цим Кодексом. Якщо процесуальні відносини, що виникли у зв'язку із цивільним позовом, цим Кодексом не врегульовані, до них застосовуються норми Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК) за умови, що вони не суперечать засадам кримінального судочинства.

Такі засади, до яких належить і законність, закріплено у статтях 7, 9 КПК. Водночас за правилами ч. 6 ст. 9 вказаного Кодексу у випадках, коли його положення не регулюють або неоднозначно регулюють питання кримінального провадження, застосовуються загальні засади, визначені ч. 1 ст. 7 КПК.

Згідно зі ст. 1 Закону № 3674-VI судовий збір включається до складу судових витрат. Відповідно до ст. 133 ЦПК судові витрати складаються із судового збору та витрат, пов'язаних з розглядом справи (по суті це і є процесуальні витрати). Отже, поняття «судові витрати» більш широке, ніж «процесуальні витрати».

Водночас у главі 8 КПК чітко врегульовано питання процесуальних витрат у кримінальному провадженні. Вичерпний перелік видів таких витрат міститься у ст. 118 цього Кодексу, а їх розподіл регламентовано ст. 124 КПК. Зокрема, законодавець визначив такі види процесуальних витрат, які складаються: з витрат на правову допомогу; з витрат, пов'язаних із прибуттям до місця досудового розслідування або судового провадження; з витрат, пов'язаних із залученням потерпілих, свідків, спеціалістів, перекладачів та експертів; з витрат, пов'язаних із зберіганням і пересиланням речей і документів. Отже, судовий збір до вказаних витрат не належить. Більш того, відповідно до ст. 119 КПК у певному випадку, передбаченому цією статтею, суд вправі звільнити обвинуваченого від сплати навіть визначених у законі процесуальних витрат.

Під час вирішення цивільного позову в межах кримінального провадження та стягнення з винної особи коштів у рахунок відшкодування завданої злочином шкоди необхідно мати на увазі, що статус особи, яка за законом несе цивільну

відповідальність, насамперед пов'язаний зі статусом обвинуваченого, якому має бути гарантовано додержання закріпленої у статтях 7, 9 КПК засади законності, звідси й положень глави 8 цього Кодексу. Тому з огляду на зміст наведених норм процесуального права застосування ч. 3 ст. 88 ЦПК (у редакції Закону № 1618-IV) та Закону № 3674-VI і стягнення за вироком із засудженого судового збору суперечить ч. 5 ст. 128, статтям 2, 7, 9, 118, 119, 370 цього Кодексу в їх взаємозв'язку. Така позиція узгоджується з тим, що оскаржуючи в апеляційному чи касаційному порядку судові рішення в частині цивільного позову, постановлені в кримінальному провадженні, засуджений, який несе цивільну відповідальність, не сплачує жодних судових витрат на відміну від цивільного судочинства.

Висновок щодо застосування норми права. Під час вирішення в межах кримінального провадження цивільного позову стягнення судового збору з обвинуваченого (засудженого), який несе цивільну відповідальність, не допускається, адже таке стягнення суперечить закріпленим у статтях 2, 7, 9 КПК завданням кримінального провадження, засаді законності, не відповідає приписам ч. 5 ст. 128, статей 118, 119, 370 цього Кодексу та істотно порушує гарантоване особі право на розгляд справи щодо неї з додержанням вимог зазначеного провадження, передбачених указаним Кодексом.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 23 січня 2019 року у справі № 187/2912/17 (провадження № 51-274км17) можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/79439726>.

Ухвала слідчого судді про скасування арешту майна, постановлена за правилами ст. 174 КПК, не підлягає апеляційному оскарженню.

Рішення про відмову у відкритті апеляційного провадження та про повернення скарги в разі оскарження ухвали слідчого судді можуть бути ухвалені під час вирішення питання про призначення судового засідання щодо розгляду апеляційної скарги.

19 лютого 2019 року об'єднана палата Касаційного кримінального суду Верховного Суду розглянула в судовому засіданні кримінальне провадження за касаційною скаргою прокурора на ухвалу Рівненського апеляційного суду від 6 листопада 2018 року у справі № 569/17036/118.

За результатами розгляду об'єднана палата постановила ухвалу, в якій зазначила таке.

Відповідно до п. 9 ч. 1 ст. 309 КПК під час досудового розслідування можуть бути оскаржені в апеляційному порядку ухвали слідчого судді про арешт майна або відмову в ньому, тобто судові рішення, які були постановлені в порядку ст. 173 КПК.

При цьому можливості оскарження ухвал слідчого судді, які прийняті в порядку ст. 174 КПК, зокрема про скасування арешту майна, кримінальний процесуальний закон не передбачає.

За положеннями ч. 1 ст. 170 КПК арешт майна передбачає встановлення певного обмеження прав особи щодо вільного володіння майном, на яке накладається арешт,

повне або часткове скасування арешту, у свою чергу, повністю або в певній частині поновлює права особи щодо відчуження, розпорядження та/або користування майном.

Саме тому до визначеного/встановленого у ст. 309 КПК переліку ухвал слідчого судді, які підлягають апеляційному оскарженню, законодавець включив ухвали про арешт майна або відмову в ньому, оскільки це питання стосується необхідності обмеження прав володільця майна, але не зазначив у цьому переліку ухвали про скасування арешту майна, адже таке рішення означає повне або часткове скасування вже накладених обмежень.

Таким чином, в аспекті положень ст. 309 КПК ухвала слідчого судді про повне або часткове скасування арешту майна, постановлена за правилами ст. 174 КПК, не підлягає апеляційному оскарженню.

Щодо відповідності вимогам кримінального процесуального закону рішення апеляційного суду про повернення апеляційної скарги прокурора, слід зазначити таке. Відповідно до ст. 422 КПК, отримавши апеляційну скаргу на ухвалу слідчого судді, суддя-доповідач невідкладно витребує з суду першої інстанції відповідні матеріали та не пізніш як за день повідомляє особу, яка її подала, прокурора та інших заінтересованих осіб про час, дату і місце апеляційного розгляду. Апеляційна скарга на ухвалу слідчого судді розглядається не пізніш як через три дні після її надходження до суду апеляційної інстанції.

Такий порядок дій та обмежені строки щодо розгляду апеляційної скарги на ухвалу слідчого судді не передбачають прийняття окремого рішення щодо відкриття апеляційного провадження, однак призначення судового засідання щодо розгляду касаційної скарги формально вказує на початок апеляційного розгляду.

Водночас це не виключає можливості застосування положень ч. 4 ст. 399 КПК на стадії вирішення питання про призначення судового засідання щодо розгляду апеляційної скарги.

Згідно з цією нормою суддя-доповідач відмовляє у відкритті провадження, якщо апеляційну скаргу подано на судові рішення, яке не підлягає оскарженню в апеляційному порядку, або судові рішення оскаржено виключно з підстав, з яких воно не може бути оскарженим згідно з положеннями ст. 394 цього Кодексу.

Водночас ч. 3 ст. 399 КПК визначає підстави для повернення апеляційної скарги, зокрема у випадках, якщо: особа не усунула недоліки апеляційної скарги, яку залишено без руху, в установлений строк; апеляційну скаргу подала особа, яка не має права подавати апеляційну скаргу; апеляційна скарга не підлягає розгляду в цьому суді апеляційної інстанції; апеляційна скарга подана після закінчення строку апеляційного оскарження і особа, яка її подала, не порушує питання про поновлення цього строку або суд апеляційної інстанції за заявою особи не знайде підстав для його поновлення.

Отже, рішення про відмову у відкритті апеляційного провадження та про повернення скарги можуть бути ухвалені на стадії вирішення питання про відкриття апеляційного провадження, а в разі оскарження ухвали слідчого судді – під час вирішення питання про призначення судового засідання щодо розгляду апеляційної скарги на таке рішення.

Разом із тим, якщо після відкриття апеляційного провадження буде встановлено, що воно відкрите за апеляційною скаргою на рішення, яке не підлягає апеляційному оскарженню, апеляційний суд має постановити ухвалу про закриття апеляційного провадження. Таке ж рішення суд апеляційної інстанції повинен постановити й у разі, якщо під час апеляційного розгляду в судовому засіданні апеляційної скарги на ухвалу слідчого судді буде встановлено, що ця скарга подана на рішення, яке не підлягає апеляційному оскарженню.

Висновок щодо застосування норм права. В аспекті положень ст. 309 КПК ухвала слідчого судді про повне або часткове скасування арешту майна, постановлена за правилами ст. 174 КПК, не підлягає апеляційному оскарженню.

Рішення про відмову у відкритті апеляційного провадження та про повернення скарги можуть бути ухвалені на стадії вирішення питання про відкриття апеляційного провадження, а у випадку оскарження ухвали слідчого судді – під час вирішення питання про призначення судового засідання щодо розгляду апеляційної скарги на таке рішення.

Якщо після відкриття апеляційного провадження (у разі оскарження ухвали слідчого судді – після призначення судового засідання) буде встановлено, що апеляційний розгляд здійснюється за апеляційною скаргою на судові рішення, яке не підлягає апеляційному оскарженню, апеляційний суд має постановити ухвалу про закриття апеляційного провадження.

Детальніше з текстом ухвали Верховного Суду від 19 лютого 2019 року у справі № 569/17036/118 (провадження № 51-598кмо19) можна ознайомитися за посиланням: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/79957677>.

Якщо особа, звільнена від відбування покарання з випробуванням, до закінчення визначеного судом іспитового строку знову вчинила умисний злочин, який не є тяжким та особливо тяжким, вона має бути звільнена від відбування покарання за вчинення останнього злочину на підставі Закону України «Про амністію у 2016 році».

Якщо особа за попереднім вироком була засуджена за злочин, який не підпадає під дію Закону України «Про амністію у 2016 році», питання щодо застосування амністії може бути вирішено тільки стосовно останнього злочину.

18 березня 2019 року об'єднана палата Касаційного кримінального суду Верховного Суду розглянула в судовому засіданні кримінальне провадження за обвинуваченням у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 309 КК за касаційною скаргою прокурора на ухвалу Апеляційного суду Вінницької області від 10 січня 2018 року у справі № 137/84/17.

За результатами розгляду об'єднана палата винесла постанову, в якій зазначила таке.

Амністія – це вид звільнення від кримінальної відповідальності чи від покарання та його відбування, який на підставі закону про амністію застосовує суд щодо певної, але індивідуально невизначеної категорії осіб, винних у вчиненні злочинів.

Статтею 86 КК визначено, що амністія оголошується законом України стосовно певної категорії осіб. Законом про амністію особи, визнані винними у вчиненні злочину обвинувальним вироком суду, або кримінальні справи стосовно яких розглянуті судами, але вироки стосовно цих осіб не набрали законної сили, можуть бути повністю або частково звільнені від відбування покарання.

Отже, зазначені норми закону передбачають застосування амністії саме до осіб, а не до покарання, а тому не може ставитися у залежність від призначення особі покарання за сукупністю вироків з можливістю застосування до неї акта амністії.

Так, у ст. 9 Закону України «Про амністію у 2016 році» визначено перелік категорій осіб, до яких амністія не застосовується. Структура зазначеної норми через використання у ній підпунктів, з наведенням конкретної категорії у кожному з них, свідчить про відокремленість цих категорій та неможливість їх підміни одна одною.

Зокрема, у п. «а» встановлена заборона застосування амністії до осіб, які після ухвалення вироку, але до повного відбуття покарання, знову вчинили умисний злочин. Тобто вказаний пункт поширюється на осіб, які в період відбування покарання вчинили новий злочин, і відповідно не може стосуватися осіб, звільнених від відбування покарання, в тому числі, з випробуванням.

До осіб, які вчинили злочин, у період іспитового строку, має застосовуватися спеціальна норма – п. «в» вказаного Закону, який забороняє застосовувати амністію щодо іншої категорії осіб – тих, які були звільнені судом від відбування покарання з випробуванням і до закінчення визначеного судом іспитового строку знову вчинили умисний тяжкий або особливо тяжкий злочин.

Таким чином, формулювання «знову вчинили умисний тяжкий або особливо тяжкий злочин» свідчить про те, що вчинення особою попередньо або надалі умисних злочинів невеликої чи середньої тяжкості не є підставою для незастосування до неї Закону України «Про амністію у 2016 році».

Висновок щодо застосування норми права. Особа, яка була звільнена судом від відбування покарання з випробуваннями, і до закінчення визначеного судом іспитового строку знову вчинила умисний злочин, який не є тяжким та особливо тяжким, має бути звільнена від відбування покарання за вчинення останнього злочину на підставі Закону України «Про амністію у 2016 році», за умови, якщо вона є суб'єктом застосування цього Закону. У разі, якщо особа за попереднім вироком була засуджена за злочин, який виходячи з його тяжкості або переліку статей КК не підпадає під дію Закону України «Про амністію у 2016 році», питання щодо застосування амністії може бути вирішено тільки щодо останнього злочину, і в таких випадках правила, встановлені ст. 71 КК, під час призначення покарання не застосовуються і попередній вирок виконується окремо.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 18 березня 2019 року у справі № 137/84/17 (провадження № 51-5195кмо18) можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/80716309>.

Ухвали про вирішення питань, пов'язаних із виконанням вироку, не можуть бути оскаржені в касаційному порядку

18 березня 2019 року об'єднана палата Касаційного кримінального суду Верховного Суду розглянула в судовому засіданні кримінальне провадження за обвинуваченням у вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених ч. 2 ст. 186, ч. 1 ст. 304 КК за касаційною скаргою прокурора на ухвалу Оболонського районного суду міста Києва від 21 квітня 2016 року та ухвалу Апеляційного суду міста Києва від 21 грудня 2016 року у справі 756/9514/15-к.

За результатами розгляду об'єднана палата винесла постанову, в якій зазначила таке.

За змістом ч. 6 ст. 539 КПК право на оскарження ухвали суду про вирішення питання, пов'язаного із виконанням вироку, обмежується можливістю її перегляду в апеляційному порядку, в той час як касаційний порядок оскарження такої ухвали кримінальним процесуальним законом не передбачений.

Згідно з ч. 2 ст. 424 КПК ухвали суду першої інстанції після їх перегляду в апеляційному порядку, а також ухвали суду апеляційної інстанції можуть бути оскаржені в касаційному порядку, якщо вони перешкоджають подальшому кримінальному провадженню, крім випадків, передбачених цим Кодексом. При цьому відповідно до п. 10 ч. 1 ст. 3 КПК кримінальним провадженням є досудове розслідування і судове провадження, процесуальні дії у зв'язку із вчиненням діяння, передбаченого законом України про кримінальну відповідальність.

Вирішення судом питань, зазначених у ст. 537 КПК, у тому числі про направлення звільненого від покарання з випробуванням для відбування покарання, призначеного вироком (п. 8 ч. 1 ст. 537 КПК), належить до процесуальних дій, які безпосередньо не пов'язані із вчиненням особою діяння, передбаченого законом України про кримінальну відповідальність, натомість стосується виключно порядку виконання вироку, ухваленого за результатами кримінального провадження, який набрав законної сили, тому відповідні ухвали місцевого й апеляційного судів не перешкоджають кримінальному провадженню та не можуть бути оскаржені у касаційному порядку на підставі ч. 2 ст. 424 КПК.

Така позиція узгоджується з висновком Великої Палати Верховного Суду, викладеним у постанові від 23 січня 2019 року (справа № 738/1482/16-к), де зазначено, що судові рішення щодо застосування амністії, постановлені на стадії виконання вироку, не можуть бути оскаржені в касаційному порядку, оскільки кримінальним процесуальним законом не передбачено право особи на їх касаційне оскарження.

Висновок щодо застосування норми права. За змістом п. 8 ч. 3 ст. 129 Конституції України, ч. 2 ст. 424, ч. 6 ст. 539 КПК ухвали суду першої інстанції про вирішення питань, пов'язаних із виконанням вироку, після їх перегляду в апеляційному порядку, а також ухвали суду апеляційної інстанції за результатами такого перегляду не можуть бути оскаржені в касаційному порядку.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 18 березня 2019 року у справі № 756/9514/15-к (провадження № 51-115кмо17) можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/80633675>.

Огляд судової практики об'єднаної палати Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду. – Київ, 2019. – 14 с.

¹ **Застереження:** видання містить короткий огляд судових рішень Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду. У кожному з рішень викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн

 fb.com/supremecourt.ua

 t.me/supremecourtua